

Nr 20.

Ankom till riksdagens kansli den 16 mars 1926 kl. 12 m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner
angående ändring i gällande bestämmelser om förlust av
rösträtt på grund av uraktlåten skattebetalning m. m.*

Konstitutionsutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft *dels* de likalydande motionerna i första kammaren nr 158 av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och i andra kammaren nr 208 av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Johansson* i Kälkebo, *dels* de likalydande motionerna i första kammaren nr 159 av herr *Alexander Nilsson* m. fl. och i andra kammaren nr 209 av herrar *Olsson* i Kullenbergstorp och *Johansson* i Kälkebo, *dels ock* motionen i andra kammaren nr 30 av herr *Lindman* m. fl.

I motionerna I: 158 och II: 208 hemställas, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med pågående utredning om sättet för en rationell skatteuppbörd jämväl verkställa utredning om och därefter för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av riksdagsordningens föreskrifter, att *dels* fullgjord skattebetalningsplikt göres till villkor för politisk rösträtt och valbarhet, *dels* därvid undantagas de, som drabbats av oförvållad oförmåga att betala påförda utskylder».

*Motionerna
I: 158 och
II: 208.*

I motionerna I: 159 och II: 209 hemställas, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med pågående utredning om sättet för en rationell skatteuppbörd jämväl verkställa utredning om och därefter för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i förordningarna om kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, att *dels* för kommunal rösträtt och valbarhet må fordras, att påförda till betalning förfallna utskylder för senast förflutna tre kalenderår skola vara guldna, *dels* därvid undantagas de, som drabbats av oförvållad oförmåga att betala påförda kommunalutskylder».

*Motionerna
I: 159 och
II: 209.*

I motionen II: 30 hemställas, »att riksdagen för sin del måtte besluta
1) att giva stadgandet angående det kommunala utskyldsstrecket följande ändrade lydelse i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet av den 21 mars 1862.

*Motionen
II: 30.*

§ 8.

Rättighet att deltaga — — — — — års ålder. Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som

- a) är omyndig förklarad,
- b) är i konkurstillstånd,
- c) är — — — — — försörjning,

d) häftar för oguldna kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren,

- e) är — — — — — straffpåföljd.

2) att motsvarande ändringar skola vidtagas,

dels i § 9 av kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad av den 21 mars 1862,

dels i § 7 av kungl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm av den 23 maj 1862,

dels ock i § 4 av kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm av den 20 november 1863.»

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

Frågan om det s. k. utskyldsstreet har senast förevarit vid 1921 och 1924 års riksdagar, då förslag väcktes dels om det politiska utskyldsstreet återinförande, dels om det kommunala utskyldsstreet skärpning. Förslagen avstyrktes av konstitutionsutskottet och avslogos av båda kamrarna.

I sitt utlåtande angående det politiska utskyldsstreet erinrade 1921 års konstitutionsutskott, till vars yttrande 1924 års konstitutionsutskott i huvudsak hänvisade, om de motiv, som föranlett streetets avskaffande och som enligt utskottets mening alltjämt ägde full giltighet. Man vore på alla håll ense om att den oförvållade oförmågan att fullgöra skattskyldighet ej borde leda till rösträttens förlust. Att, för att utesluta de egentliga skatteskokarna, även beröva en mängd oförvitliga medborgare deras rösträtt kunde enligt utskottets mening ur rättssynpunkt ej försvaras. Under sådana förhållanden vore frågans kärnpunkt, om möjlighet funnes att skilja på de fall då bristande vilja och de fall, då oförvållad oförmåga varit anledning till försummelse i fråga om skattens betalning. Efter att — i anslutning till det betänkande som 1918 avgavs av särskilda sakkunniga för revision av utskylds- och fattigvårdsstreeten — hava dryftat olika möjligheter för lösningen av detta spörsmål, konstaterade utskottet, att de svårigheter, som, vilken utväg man än valde, mötte mot en uppdelning av försumliga skattebetalare efter »oförvållad oförmåga» och »bristande vilja», vore oöverkomliga. Det var enligt utskottets mening tydligt, att varje påtänkt system för en dylik uppdelning skulle innebära godtyckligheter och orättvisor, som, ehuru av mindre omfattning, principiellt vore i det närmaste lika svårartade som de olägenheter, vilka vidlåde

skattestrecket överhuvud. Utskottet gjorde slutligen ett principiellt uttalande av följande innehåll: »Genom utskyldsstrecket sammankopplades frågorna om rösträtt och ekonomisk förmåga på ett sätt, som är för en demokratisk uppfattning främmande. Streckets borttagande innebär därför enligt utskottets mening en betydelsefull vinst för vårt politiska liv, som också bland stora lager av vårt folk hälsades med livlig tillfredsställelse. Ett återinförande av strecket skulle innebära ett avsteg från den princip om allmän rösträtt oberoende av ekonomiska kvalifikationer, som nyss genomförts, och kan enligt utskottets uppfattning ur principiell synpunkt ej försvaras.»

Vad beträffar det kommunala utskyldsstrecket erinrades därom, att gällande bestämmelser om detta utskyldsstreck tillkommit genom en kompromiss mellan de olika partierna vid 1918 års urtima riksdag. Det låge då enligt utskottets mening i sakens natur, att någon principiellt fullt tillfredsställande lösning av frågan icke gärna därigenom kunde ha uppnåtts. Men ett bifall till motionärernas yrkanden skulle väsentligen innebära en återgång till det förut rådande tillstånd, som genom den överenskomna reformen förändrades, och för en sådan återgång hade enligt utskottets mening inga hållbara skäl anförts. Genom den nya ordningen hade åtminstone en lättnad vunnits i de efterverkningar av tillfälliga ekonomiska svårigheter, som drabbat många oförvitliga medborgare i form av rösträttens förlust, och att då åter borttaga denna lättnad kunde enligt utskottets uppfattning icke anses förenligt med en sund samhällsutveckling.

De praktiska och principiella skäl, som sålunda tidigare anförts, äga enligt utskottets mening fortfarande giltighet.

Då det i de nu föreliggande motioner I: 158 och 159 samt II: 208 och 209 hemställas om utredning om och förslag till sådana bestämmelser, att dels det politiska utskyldsstrecket återinföres och det kommunala utskyldsstrecket skärpes, dels härvid undantagas de, »som drabbats av oförevållad oförmåga att betala påförda utskylder», vill utskottet, i anslutning till vad ovan anförts, betona, att en utredning rörande möjligheten att uppdelna försumliga skattebetalare efter »oförevållad oförmåga» och »bristande vilja» redan föreligger i det år 1918 avgivna betänkandet angående revision av utskylds- och fattigvårdsstrecken.

Såsom i omförmälda betänkande närmare utvecklas, kunna för en dylik uppdelning två olika vägar tänkas. Antingen skulle åt särskilda myndigheter, vare sig de, som handhava justeringen av röstlängden, eller andra, anförtros rätten att för varje fall fritt pröva förhandenvarande omständigheter och på grundval härav avgöra, huruvida bristande fullgörande av skatteplikten borde leda till rösträttens förlust eller ej. Eller ock skulle i lag givas fasta regler rörande de omständigheter, som skulle godtagas såsom giltig ursäkt och åt justeringsmyndigheterna anförtros en rent formell prövning, huruvida dessa omständigheter för varje fall vore för handen.

Att den första av de nämnda utvägarna ej lämpligen kan användas, synes ligga i öppen dag. Att i ett ärende av så ömtålig beskaffenhet som frågan, om en medborgare skall få utöva en utomordentligt viktig medborgerlig rättighet eller icke, låta avgörandet bero av en diskretionär prövning, torde under inga förhållanden kunna anses tillrådligt. Ett dylikt förfaringssätt skulle, huru kvalificerad den prövande myndigheten än vore, lätt kunna leda till godtycke och i allt fall ofta orsaka misstankar, att prövningsmyndigheten i sina avgöranden icke förföre objektivt. Härtill kommer att inrättandet av verkligt kvalificerade prövningsmyndigheter skulle stöta på synnerligen stora svårigheter.

Även den andra tänkbara utvägen torde vid en närmare undersökning visa sig ej vara framkomlig. En uppräknig i lagen av alla giltiga grunder för utebliven skattebetalning skulle vara hart när omöjlig att åstadkomma. Alla de skiftande orsaker, som kunna leda till oförvällat ekonomiskt obestånd, kunna icke exakt angivas, och full eller ens nära nog fullständig rättvisa kan därför ej åstadkommas. Härtill kommer att frågan, om vilka orsaker till obestånd, som äro oförvällade, är ägnad att väcka starka meningsskiljaktigheter. Ännu mera svårlösta äro spörsmålen om vilken styrka och omfattning en till sin art godtagen ursäktgrund i det särskilda fallet bör äga samt huru den bevisning skall vara beskaffad, som den skattskyldige bör kunna prestera. Vilka utvägar man än komme att välja vid lösningen av dessa spörsmål, bleve — såsom de sakkunniga utförligt utveckla — kännbara praktiska olägenheter och påtagliga orättvisor för vissa befolkningsgrupper ofrånkomliga. Härtill komma de likaledes ytterligt svårlösta frågorna, huru stora de belopp, till vilka respektive förluster uppgått, skola vara för att kunna anses medföra oförmåga att betala skatt, huru bevisningen för beloppens storlek skall presteras m. m.

Utskottet vill slutligen framhålla, att, såsom i motionerna I: 158 och II: 208 erinras, frågan om åtgärder för åvägabringande av en rationell skatteuppbörd för närvarande är föremål för utredning. Skulle denna utredning leda till ett tillfredsställande resultat, torde här berörda spörsmål väsentligen förlora i betydelse.

Utskottet får alltså hemställa,

- 1) att motionerna I: 158 och II: 208 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- 2) att motionerna I: 159 och II: 209 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- 3) att motionen II: 30 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 mars 1926.

På konstitutionsutskottets vägnar:

K. VON GEIJER.

Närvarande: herrar *von Geijer*, *Engberg* *, *Strömberg*, *David Bergström* *, *Reuterskiöld*, *August Ljunggren* *, *G. W. Hansson*, *Stendahl* *, *N. J. F. Almqvist*, *N. S. Norling*, *N. J. M. Svensson*, *Sävström*, *Magnusson* i Tumlhult *, *Vennerström* *, *Gustafson* i Kasenberg, *Bäckström*, *Borg*, *Pehrsson* i Göteborg *, *Hallén* och *Svensson* i Grönvik.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

I) av herrar *von Geijer*, *Stendahl*, *N. J. M. Svensson*, *Magnusson* i Tumlhult, *Gustafson* i Kasenberg och *Pehrsson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till motionen II: 30 måtte för sin del besluta

1) följande ändrade lydelse av § 8 i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862:

§ 8.

Rättighet att deltaga — — — års ålder. Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som

- a) är omyndig förklarad,
- b) är i konkurstillstånd,
- c) är — — — försörjning,
- d) häftar för oguldna kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren,
- e) är — — — straffpåföljd.

2) följande ändrade lydelse av § 9 i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862:

§ 9.

Rättighet att vid — — — års ålder. Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som

- a) är omyndig förklarad,

- b) är i konkurstillstånd,
- c) är — — — försörjning,
- d) häftar för oguldna kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren,
- e) är — — — straffpåföljd.

3) följande ändrade lydelse av § 7 i kungl. förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862:

§ 7.

Rättighet att deltaga — — — års ålder. Sådan rättighet må dock ej utövas av den, som

- a) är omyndig förklarad,
- b) är i konkurstillstånd,
- c) är — — — försörjning.
- d) häftar för oguldna kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren,
- e) är — — — straffpåföljd.

4) följande ändrade lydelse av § 4 i kungl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863:

§ 4.

Rättighet att deltaga i kyrkostämmas överläggningar och beslut tillkommer man eller kvinna, som

- a) är medlem av svenska kyrkan,
- b) vid val av stadsfullmäktige har rösträtt,
- c) är inom församlingen mantalsskriven samt
- d) icke häftar för oguldna utskylder till församlingen, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren.

Den, som — — — kyrkostämma undantagen.

Den, som — — — församlings kyrkostämma.

B. att riksdagen med bifall till motionerna I: 158 och II: 208 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med pågående utredning om sättet för en rationell skatteuppbörd jämväl verkställa utredning om och därefter för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av riksdagsordningens föreskrifter,

att *dels* fullgjord skattebetalningsplikt göres till villkor för politisk rösträtt och valbarhet, *dels* därvid undan- tagas de, som drabbats av oförvållad oförmåga att betala påförda utskylder.

C. att riksdagen vid bifall till vad sålunda hemställts måtte finna motionerna I:159 och II:209 härigenom be- svarade.

II) av herrar *Reuterskiöld* och *Svensson* i Grönvik som ansett, att ut- skottets yttrande bort hava följande lydelse:

Frågan — — — kamrarna.

I sitt — — — vore oöverkomliga.

Vad — — — samhällsutveckling.

Då det i — — — vill utskottet, i anslutning till vad ovan anförts, erinra, att en utredning rörande möjligheten att uppdelat försumliga skatte- betalare efter »oförvållad oförmåga» och »bristande vilja» i viss mån redan föreligger i det år 1918 avgivna betänkandet angående revision av utskylds- och fattigvårdsstrecken, men att, såsom motionärerna framhållit, denna dock icke kan anses uttömmande.

I omförmälda betänkande hava nämligen allenast två olika vägar för en dylik uppdelning beaktats, och utredningen avser därför blott dessa. Antingen skulle, enligt sagda betänkande, åt särskilda — — — för handen.

Att — — — stora svårigheter.

Även — — — starka meningsskiljaktigheter.

Emellertid kan icke med fog förnekas, att en tredje, av 1918 års utred- ning ej beaktad väg, också kan tänkas, den, som motionärerna anvisat, nämligen att frågan om grunden till utebliven skattebetalning *över huvud icke prövas i samband med frågan om rösträtten*, utan på ett tidigare stadium, d. v. s. *i samband med skatteuppbörden*. Utskottet vill icke förneka, att, om denna väg kan väljas, alla ovan antydda svårigheter undvikas, och att ett tillfredsställande resultat skulle kunna uppnås. Den svårighet, som härvid möter, är av annan art och består däri, att antalet ansökningar om befrielse från eller nedsättning av eller uppskov med skattebetalningen skulle bliva så stort, att det bleve praktiskt omöjligt att begagna den i och för sig naturliga och — vad kommunerna angår — redan i lagen anvisade vägen att låta kommunalrepresentationen med kvalificerad majoritet meddela befrielse vid verkligt »ömmande» omstän- digheter, som utan svårighet kunna av de kommunala organen överblickas och bedömas.

Utskottet har, för undersökning av denna fråga, låtit uppgöra följande tabeller:

Vid de kommunala valen och landstingsmannavalen år 1919 på grund av oguldna kommunalutskylder icke röstberättigade personer i absoluta tal och procent av hela antalet i röstlängd upptagna personer.

		Män		Kvinnor		Båda könen	
			%		%		%
Landsbygd.	Kommunala val	20,478	1.84	4,610	0.40	25,088	1.10
	Landstingsval	16,589	1.68	4,019	0.39	20,608	1.02
Städer inom landsting.	Kommunala val	12,121	5.65	3,280	1.25	15,401	3.22
	Landstingsval	10,419	5.58	2,827	1.22	13,246	3.16
Städer utom landsting.	Kommunala val	17,298	7.49	1,983	0.66	19,281	3.63
Samtliga städer.	Kommunala val	29,419	6.61	5,263	0.93	34,682	3.44
Hela riket.	Kommunala val	49,897	3.20	9,873	0.57	59,770	1.82

Vid de kommunala valen året 1922—1923 på grund av oguldna kommunalutskylder icke röstberättigade personer i absoluta tal och procent av hela antalet i röstlängd upptagna personer.

	Män		Kvinnor		Båda könen	
		%		%		%
Landsbygd	17,108	1.49	2,639	0.22	19,747	0.84
Städer	22,700	4.62	3,833	0.63	26,533	1.24
Hela riket	39,808	2.42	6,472	0.36	46,280	1.34

¹ Procentsiffran är för städer inom landsting 1.82 och för städer utom landsting 2.97.

Av dessa tabeller framgår med all önskvärd tydlighet, att procenttalet icke röstberättigade i ock för sig är så lågt, att ovanberörda svårighet knappast kan antagas komma att i verkligheten inträda. Tvärtom synes denna statistik visa, att vägen bör vara framkomlig, och om man i likhet med motionärerna, anser *det principiella ståndpunktstagandet i lagen mot rösträtt utan fullgjord skattebetalning, som kunnat fullgöras, vara det väsentliga*, oavsett om många eller få därigenom uteslutas, något som utskottet medger vara riktigt, torde en närmare utredning här vara påkallad, ej minst för att genom den få stickprovsviis i siffror utrönt, om och huru många »ömmande» fall hittills yppats inom olika kommuner. Då utskottet finner, att en sådan utredning, på sätt motionärerna ifrågasatt, lämpligen bör verkställas i samband med nu pågående utredning om en förbättrad skatteuppbörd och icke först sedan den avslutats, vilket blott skulle betyda dels dubbelt arbete, dels frågans fördröjande, finner utskottet sig böra hemställa, att riksdagen ville

1) med bifall till motionerna I:158 och II:208 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med pågående utredning om sättet för

en rationell skatteuppbörd jämväl verkställa utredning om och därefter för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar av riksdagsordningens föreskrifter, att *dels* fullgjord skattebetalningsplikt göres till villkor för politisk rösträtt och valbarhet, *dels* därvid undantagas de, som drabbats av oförvållad oförmåga att betala påförda utskylder.

2) med bifall till motionerna I:159 och II:209 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med pågående utredning om sättet för en rationell skatteuppbörd jämväl verkställa utredning om och därefter för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i förordningarna om kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, att *dels* för kommunal rösträtt och valbarhet må fordras, att påförda till betalning förfallna utskylder för senast förflutna tre kalenderår skola vara guldna, *dels* därvid undantagas de, som drabbats av oförvållad oförmåga att betala påförda kommunalutskylder.

3) vid bifall till vad sålunda hemställts finna motionen II:30 härigenom besvarad.